

Prikkebeen

De Zeeuwse

Colofon

De Vlinder- en Libellenwerkgroep Zeeland is een zelfstandige natuurvereniging die zich inzet voor behoud en herstel van de vlinder- en libellenfauna in Zeeland. Dit gebeurt door onderzoek, voorlichting en educatie. De Zeeuwse Prikkebeen is het verenigingsblad dat 3 keer per jaar verschijnt.
Website: <http://www.vlinlibzeeland.nl>

Bestuur:

Voorzitter:

Peter Geene, 06-22871666 of 0118-584467
famgeene@zeelandnet.nl

Secretaris: Alco Warners, 06-36141658, Wilgenlaan 16
4353 AN Serooskerke, secretaris@vlinlibzeeland.nl

Penningmeester:

Angelique Belfroid, a.belfroid@zeelandnet.nl

Leden :

Ralf Joosse, 06-51535257, zeelandica@gmail.com
Hans Eckhardt, 06-81664484, jeckh@zeelandnet.nl

Ledenadministratie

Angelique Belfroid, a.belfroid@zeelandnet.nl

Contributie: leden minimaal €10,00

donateurs minimaal €12,50

Rabobank rekening NL93 RABO 0180 5399 22
t.n.v. Vlinder- en Libellenwerkgroep Zeeland
Serooskerke(W).

Redactie:

Henny Waanders, info@hennywaanders.nl
Jan Goedbloed, uulenhof@zeelandnet.nl

Kopij inleveren: 15 februari / 15 juli / 15 november bij
Henny Waanders

Digitaal platform

Er is een digitaal platform over vlinders en libellen in
Zeeland: VLZEE@yahoo.com.

Geïnteresseerden kunnen zich aanmelden bij Floor
Arts arts@zeelandnet.nl.

ISSN: 2210-2256

Foto voorpagina: Lindepilstaart, Hans Eckhardt

Foto achterpagina: Appelglasvlinder, Henny Waanders

Inhoud

- 2 Van de voorzitter
- 3 Impressie van de midzomernacht
- 5 Dagvlinders op de bloemdijken van Zuid-Beveland
- 9 Verslag excursie Schouwen
- 10 Welkom Teunisbloempilstaart
- 12 Mijn vroege voorjaar 2017
- 14 Hoe herken je ... heidelibellen?
- 18 Nachtvlinders in de Veerse Poort
- 18 Een paar Dagpauwogen in de poëzie
- 20 Activiteitenprogramma

Van de voorzitter

Peter Geene

Wat later dan gewoonlijk verschijnt deze editie van onze Prikkebeen, met dank aan de volhardendheid van de redactie, die eind juni nog nauwelijks kopij binnen had. Ja, we zijn een werkgroep van veldmensen en niet van schrijvers, dat klopt. En soms lijken de eigen ervaringen wat onbelangrijk om te delen, wat niet zo is, of zijn we soms iets te bescheiden om luid van de daken te schreeuwen. Toch hebben we voldoende in huis om aan PR te doen: het jaar dat in het Zeeuws Museum de Goedaert-tentoonstelling "Metamorfose" is te bezichtigen is nog niet ten einde (pas half oktober) en de activiteiten daaromheen hebben aan onze werkgroep meer bekendheid gegeven. De

Excursie 17 mei bij Terra Maris Foto: Peter Geene

zogenoeten 'spin-off' van deze tentoonstelling is heel aardig: 1x werd een 'kids-lab' gegeven in en bij het Abdijcomplex (1x kwam niemand opdagen helaas), 1x werd een schoolklas (Souburg, het Kompas) van 46 kids begeleid naar het Molenwater, waar veel was te zien in en rond het water ("nee, jongens geen dikkopjes vangen..."); op 10 juni was er een Molenwater-wandeling (met Midas Dekkers) die eindigde in het huis waar waarschijnlijk Goedaert moet hebben gewoond (de enige met open binnenplaats, waar Goedaert zijn vlinders en andere insecten opkweekte). En de film waarop ikzelf in beeld ben in mijn 'achtertuin' van Oranjezon werd door velen herkend en ik werd daar ook op aangesproken (ondanks de beschadiging van het Bont zandoogje). Wel een eer om samen met Midas in een doku-film op te treden. Verder hebben we weer de draad opgepikt met Reimerswaal over het maai-beheer bij de Argusvlinders op het Oude Sluizencomplex. Begin juni ben ik met Anthonie Stip van de Vlinderstichting met wethouder en ambtenaar gaan praten aan de hand van de aanbevelingen in het stuk van Angelique Belfroid (prematuur t.o.v. de publicatie later bij het eindrapport van 'Op de bres voor de Zeeuwse zes'). Er zijn goede vervolgspraken gemaakt voor samenwerking rondom bijv. het plaatsen van een infobord, en voor een betere afstemming met de diverse maaiers in het gebied.

Avondexcursie 17 mei naar Terra Maris
Foto: Peter Geene

Qua activiteiten deze zomer hebben we een leuke excursie gehad naar Voorne met de boswachter van natuurmonumenten Han Meerman en zijn collega dhr. Ralf Joosse (ook in passende kledij gestoken). In een natte 'duinbeek' kwamen we heel verrassend de Glassnijder tegen, samen met de Bruine winterjuffer en Azuurwaterjuffer. En later vloog er een net uitgesloten vrouwtje boven een drassig veldje en moest ik natte voeten halen om die te vangen om aan iedereen te laten zien. Voor mij was het de eerste keer dat ik van dichtbij een Veenmol zag en kon fotograferen: ook daarvoor moest ik het water in want hij zwom in de zgn. 'Driebladplas'.

Impressie van de Midzomernacht

Peter Geene

Rond 20.00u verzamelen zich zo'n 15 deelnemers met later Kees Los en z'n vrouw als lichtend middelpunt rond het witte laken. Maar eerst na de koffie wordt er gewandeld. Meteen naast het museum ziet Jan Goedbloed van verre afstand een Lindepilstaart in het gras zitten: als hij wijst zie ik een typerend driehoek-silhouet van een grote nachtvlinder zitten en meteen gaan we op de knieën voor dit fraaie exemplaar, niet (alleen) in stille aanbidding voor dit schoons, maar voor de foto's. We zitten precies onder de rij linden langs het pad. Later vragen we ons af, als we een paar grote vleermuizen, Laatvliegers, zien vliegen of onze pilstaart-in-het-gras slachtoffer zal worden hiervan of 'veilig' ons laken zal bereiken; we zien haar niet tot half 12.

Dit goede begin was meteen al het halve werk! Anton heeft een paraplu meegebracht en een stok om rupsen e.d. uit de boom te 'kloppen'. Dat levert een aantal kleine en grotere groene rupsjes op die mee worden genomen om te laten verpoppen. Later laat hij weten dat van rode beuk (4), zomereik (5) en linde (5) rupsen zijn verzameld om uit te kweken. Al na een week waren alle rupsen verpopt. Enkele van beuk

Een tweede excursie was zowel voor de boswachters van de Kop van Schouwen, Alex de Winter en collega's, als onze leden, maar dan op een doordeweekse dag, dus dat was niet voor iedereen handig. Daar vlogen enkele gewone soorten vlinders, maar het ging om de kennis van libellen en we zagen diverse soorten. Een kort verslag met soortenlijst treft u verderop in dit blad aan.

De derde en vierde excursie moesten helaas afgeblazen worden wegens het weer: naar de Moerputten voor het Pimpernelblauwtje en naar 't Merkske onder Breda. Ralf had er veel werk aan gehad om e.e.a. te organiseren, te verzetten en weer af te blazen jammer genoeg. Volgend jaar herkansing, waarschijnlijk op een andere manier, u hoort er van.

Rest mij nog even wat te zeggen over onze PR. Nadat er een kort stukje, maar met een foto in de PZC had gestaan van de Lindepilstaart (zowel die bij Terra Maris als elders in Zeeland) regende het bij onze secretaris berichtjes via de diverse kanalen. Eén vraag bleek te gaan om een Populierenpilstaart, maar de rest was allemaal Lindenpilstaart. Dat gaf dus de nodige ruchtbaarheid aan onze werkgroep en vergrootte de kennis van leden! Wij vonden het in ieder geval een aardige actie, de journaliste van de krant kreeg de foto toegestuurd en checkte via onze site en een telefoontje 's avonds (ik zat in Ermelo) of de soort klopte... ja dus.

Tot zover weer, graag tot ziens op een van onze activiteiten!

Meikever vrouw

Foto: Hans Eckhardt

(1), linde (2) en eik (1) verzamelde rupsen zijn dood gegaan. De dode rups geklopt uit de rode beuk bleek van een Grote wintervlinder te zijn. Er zijn 4 Hyena's uitgekomen: 2 rupsen zaten op rode beuk en 2 rupsen op linde. Van zomereik kwam nog een bladroller uit de pop, namelijk de Bonte fruitbladrol-

Lindepijlstaart

Foto: Hans Eckhardt

ler. Een rups van linde bleek een larve van een bladwesp, die ook uitgekomen is. Van beuk (1) en zomereik (3) liggen nog poppen over die mogelijk na de winter uit komen. Een van de rupsen werd herkend als de Kleine voorjaarsspanner.

Langs de vijver voor het kasteel lopend, zien we een grote slaapplek van het kleine Lantaarntje, zeker 50 exemplaren hangen in het riet, een wat meer open plekje waar veel ruimte is tussen de stengels. Ok bij het kasteel was een wat kleinere slaapplek te zien. Vlakbij zit er een St. Jakobsvlinder in het riet, ook te slapen. Het is inmiddels een uur of 9.

Als we terugkomen bij het Scharrellab, wordt net het witte laken gespannen. Het duurt lang voor er iets op af komt, maar zo tegen 11 uur zijn er twee Klein Avondrood geland. Verder vele kleine soorten motjes natuurlijk, die Kees en zijn n8-consorten fanatiek verzamelen in potjes voor latere determinatie (ik begin er niet aan). Dan een langwerpige, grote nachtvlinder, die een grote schietmot, een kokerjuffer, blijkt te zijn (Wim Uilenbroek's scherpe blik). Nog wat later komt er een Brandvlerkvlinder, op het laken af. Die schiet zenuwachtig heen en weer naar beide kanten van het laken en laat zich erg lastig fotograferen, maar het is me uiteindelijk gelukt.

Dit zijn wel de uitschieters van de avond en als tegen half 12 (een vroegertje dus) ineens de wind opsteekt is dat de voorbode van regen die om 11 uur was voorzien door Buienradar. Snel worden de spullen van Kees gezamenlijk ingepakt en binnen gezet. Het is voorbij. Het doet even ietwat denken aan de regen van vorig jaar, maar die was er toen al om 10 u zodat de hele nachtvlindervangst niet door ging en nu wel. Met dank aan Kees Los voor zijn moeite, sluiten we de tent tevreden. Volgend jaar wellicht toch ietsje later in de zomer of najaar deze activiteit nog eens herhalen, dan is het wat vroeger donker.

Soortenlijst van deze avond: door Hans Eckhardt

Uit bomen geklopte rupsen omgeving 'Romeins bruggetje' :

In Beuk:

Grote wintervlinder *Erannis defoliaria*

Kleine voorjaarsspanner *Agriopsis leucophaearia*

Op schuurdeur :

Witte tijger *Spilosoma lubricipada* 1

Op laken achter Scharrellab:

Macro's

Aangebrande spanner *Ligaria adustata* 1

Agaatvlinder *Phlogophora reticulosa* 1

Bijvoetdwergspanner *Eupithecia innotata* 1

Brandvlerkvlinder *Pheosia tremula* 1

Geogde bandspanner *Xanthorhoe montanata* 1

Haarbos *Ochropleura plecta* 1

Hagedoornvlinder *Opisthograptis luteolata* 2

Hennepnetelspanner *Perizoma alchemillata* 1

Klein avondrood *Deilephila porcellus* 2

Melkwitte zomervlinder *Jodis lactearia* 2

Putu-uil *Agrotis puta* 1

Schimmelspanner *Dysstoma fulcata* 1

Witte eenstaart *Cilix glaucata* 2

Micro's

Variabele granietmot *Eudonia mercurella* 1

Overige insecten

Gewone meikever *Melolontha melolontha* m. 1

Phryganea grandis (grote schietmot) v. 1

Rupsen van de Kleine voorjaarsspanner(boven) en Grote wintervlinder(onder) Foto: Hans Eckhardt

Kronkelende binnendijk, de Zuidzaksedijk bij Heinkenszand

Dagvlinders op de bloemdijken van Zuid-Beveland

Tekst en foto's: Anton Baaijens

Voor wie in Zeeland op goed geluk op zoek gaat naar bloemdijken zal het lastig zijn om die te vinden. De meeste dijken in Zeeland zijn opgebouwd uit klei en daardoor weinig bloemrijk, vaak domineren slechts enkele grassoorten. In Zeeuws-Vlaanderen, op Schouwen-Duiveland en Zuid-Beveland zijn fraaie binnendijken te vinden die opgebouwd zijn uit zand of zavel en daardoor soms rijk aan bloemrijke vegetaties, waar ook veel vlinders en andere insecten op af komen. In dit artikel gaat het over de bloemdijken van Zuid-Beveland met aandacht voor het Koevinkje en het Bruin blauwtje.

De meeste bloemdijken van Zuid-Beveland liggen ten zuiden van de A58, in de zogenaamde Zak. De Zak van Zuid-Beveland is onderdeel van het Nationaal Landschap Zuidwest-Zeeland waartoe ook West-Zeeuws-Vlaanderen en een groot deel van Walcheren behoren. Vanaf de twaalfde eeuw is het gebied geleidelijk ontstaan door vele kleine inpolderingen. De door monniken aangelegde dijken bestaan uit klei, zavel of zand afkomstig uit de polders ter plaatste. De plaatsnamen Heinkenszand en Ovezande verwijzen naar de grondsoort van het gebied. Het gebied ten noorden van de A58 richting het Veerse Meer is jonger en heeft een nog wat meer zandig karakter dan het gebied ten zuiden daarvan.

Natuurmonumenten beheert op Zuid-Beveland 163 dijken met een totale lengte van ongeveer 80 kilometer waarop bijna 20 soorten bedreigde planten groeien, waaronder Wollige distel, Ruige anjer en Wilde marjolein. Vooral Wilde marjolein is typerend voor de bloemdijken en is bovendien zeer aantrekkelijk voor veel dagvlinders en andere insecten. Niet alle dijken zijn bloemrijk en van de dijken die dat wel zijn, is meestal alleen het talud met een expositie naar het zuiden (plaatselijk) bloemrijk.

Het beheer van de waardevolle dijken is afgestemd op het behoud van de bijzondere flora en fauna, waaronder ook dagvlinders. De meeste bloemdijken worden gemaaid of begraaasd, meestal door schapen. Er zijn ook dijkvakken waar geen beheer plaats vindt. De verschillende beheersvormen zorgen voor diversiteit. Op vrijwel alle dijken zijn bomen aangeplant, vaak in 2 rijen, soms in 4 rijen. Oorspronkelijk ging het om populieren en iepen, maar om de biodiversiteit te bevorderen heeft Natuurmonumenten op een aantal dijken populieren vervangen door andere inheemse boomsoorten zoals es, linde, eik en iep. Een deel van de bloemdijken is rijk aan struweel, maar er zijn ook dijken zonder bomen en struweel.

Natuurmonumenten laat de toestand van de flora en fauna op haar bloemdijken regelmatig onderzoeken om te toetsen of het beheer het gewenste resultaat geeft.

Zo mocht deze auteur in 2016 de dagvlinder- en sprinkhanenstand van de 65 meest waardevolle bloemdijken in kaart brengen, volgens de huidige

Waargenomen dagvlindersoorten in volgorde op het voorkomen op het aantal dijken

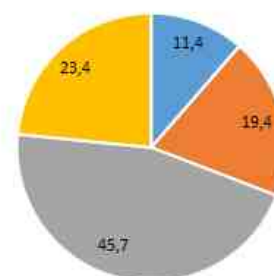
		biotoopvoorkeur	dijken (65)	waarnemingen	exemplaren
1	Oranje zandoogje	ruig grasland	64	485	3631
2	Bruin zandoogje	schraal grasland	61	419	1586
3	Klein koolwitje	cultuur/ruderaal	57	239	477
4	Zwartspriddikkopje	ruig grasland	51	242	1065
5	Klein geaderd witje	cultuur/ruderaal	44	130	275
6	Atalanta	cultuur/ruderaal	41	103	141
7	Koevinkje	zoom	41	264	2242
8	Bruin blauwtje	schraal grasland	31	70	152
9	Bont zandoogje	zoom	29	74	126
10	Kleine vos	cultuur/ruderaal	26	71	154
11	Icarusblauwtje	schraal grasland	21	65	224
12	Distelvlinder	cultuur/ruderaal	20	39	55
13	Dagpauwoog	cultuur/ruderaal	18	36	61
14	Boomblauwtje	zoom	10	15	15
15	Groot koolwitje	cultuur/ruderaal	7	7	7
16	Groot dikkopje	zoom	6	11	14
17	Kleine vuurvlinder	schraal grasland	6	8	11
18	Hooibeestje	schraal grasland	5	7	10
19	Gehakelde aurelia	zoom	4	4	5
20	Argusvlinder	schraal grasland	2	4	6
21	Landkaartje	zoom	2	2	2
22	Oranje luzernevlinder	cultuur/ruderaal	1	2	3

richtlijnen door tellingen per 100 meter. Om alle soorten in kaart te kunnen brengen zijn van juni tot en met augustus 2 tellingen per dijk gedaan. Eerder zijn in 1977 (Groenendijk) en 1998 (Tineke de Groot) inventarisaties uitgevoerd. Maar hierbij ging het om steekproeven van respectievelijk 11 en 38 trajecten van 50 meter. Marga de Punder inventariseerde in de periode van 2002 tot en met 2006 vrijwel alle waardevolle dijken. Groenendijk vermeldt in zijn rapport dat het tot dan toe de gewoonte was om in de winter dijken af te branden om zo de ruigte terug te dringen. Opmerkelijk effect was dat juist Marjolein hierop goed reageerde. Voor overwinterende vlin-

Fraaie oprit met veel Marjolein aan de Stelsedijk

percentage vlinders per biotoopvoorkeur

■ cultuursoorten ■ schraal graslandsoorten ■ ruig grasland soorten ■ zoomsoorten

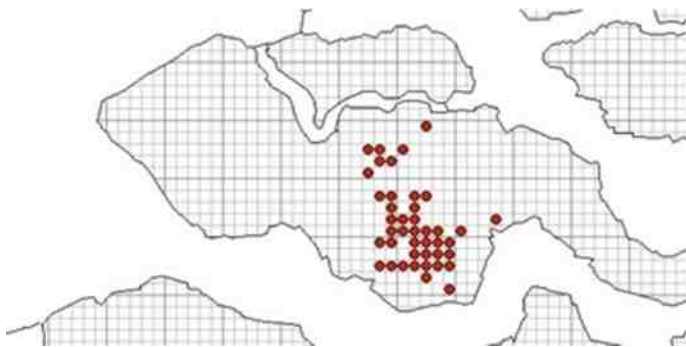
dereitjes, -rupsen en -poppen is branden echter funest. Het afbranden van dijken is korte tijd later niet meer toegestaan.

De resultaten

Er zijn in 2016 van 22 soorten dagvlinders 2294 waarnemingen verzameld met in totaal 10262 getelde exemplaren. Bovenstaande tabel geeft een overzicht van welke soorten op hoeveel dijken zijn gezien. In de tabel zijn de soorten gekoppeld aan een biotoopvoorkeur. Hoewel dat koppelen soms lastig is, want bij enkele soorten is er een overlap met een ander biotoop. Zo is bijvoorbeeld de Atalanta veel in zomen te vinden en het Groot dikkopje regelmatig in ruig grasland.

Wat opvalt (zie grafiek) is dat het aandeel aan zoomsoorten (23,4 %) en ruig grasland soorten (45,7%) opvallend hoog is. Voor het doorsnee Zeeuwse landschap is vooral het aandeel zoomsoorten ongewoon hoog. Dit komt vooral door de uitzonderlijke goede score van het Koevinkje dat op maar liefst 41 dijken werd aangetroffen. Verder is opvallend dat de schraal graslandsoorten op de bloemdijken matig scoren. Het Icarusblauwtje werd op minder dan een derde van de dijken gezien en het Hooibeestje op slechts 5 dijken. Het Hooibeestje en ook de Argusvlin-der waren soorten die vroeger op vrijwel alle dijken werden gevonden.

Waarnemingen van het Koevinkje in 2016 op bloemdijken in Zuid-Beveland (42 kilometerhokken)

Koevinkje

Het Koevinkje is gezien de resultaten en de aantallen per waarneming (hoogste waarnemingsgemiddelde) momenteel de meest typische soort van de bloemdijken op Zuid-Beveland. Het gemiddelde over alle waarnemingen (ruim 250) op de bloemdijken was 8,4 exemplaren per waarneming. Het Koevinkje werd in totaal wel op minder dijken (41) gezien dan het Oranje zandoogje (64), maar was op 14 dijken wel de talrijkste soort. Het talrijkst was het Koevinkje op een dwarsdijkje van de Meerkotsedijk wat ook wel Heinkenszandseweg wordt genoemd. Hier werden in twee hectometerhokken samen 158 koevinkjes geteld, wat neerkomt op een gemiddelde van 79 vlin-ders per waarneming. Daarna scoorde de Nieuw-

Waarnemingen van het Bruin blauwtje in 2016 op bloemdijken in Zuid-Beveland (34 kilometerhokken)

Copulatie van Koevinkjes

landsedijk het hoogste gemiddelde met 17,8 vlin-ders per 100 meter. Hier wolkte het op 9 juli in sommige dijkvakken van de vlin-ders op de uitbundig bloeiende Wilde marjolein. Hetzelfde gold voor een aantal dijk-vakken op de Stelsedijk, Hugodijk, Ruigendijk en Oudekamersedijk. Waar gemiddelden van 15 of meer Koevinkjes per waarneming werden gehaald.

Na het Oranje zandoogje was het Koevinkje dus de meest talrijke soort, maar wel sterk gebonden aan struweel. Op dijken waar struweel afwezig is, ontbreekt tevens het Koevinkje. Dit geldt niet voor het Oranje zandoogje dat ook in het open landschap veel voorkomt.

Het Koevinkje is al langer bekend van de bloemdijken van Zuid-Beveland, maar voornamelijk plaatselijk met een kern in de denkbeeldige driehoek tussen de dorpen Heinkenszand, Oudelande en Kwadendamme. Het verspreidingsbeeld in de dagvlinderatlas van Zeeland laat maar 8 stippen zien in de Zak, wat doet vermoeden dat het Koevinkje wellicht voor een groot deel over het hoofd is gezien. Dat is goed mogelijk want de vliegtijd (voornamelijk begin juli) is kort en het voorkomen sterk plaatsgebonden. Dat betekent dat voor het goed in kaart brengen zeer gericht gezocht moet worden naar het Koevinkje.

Bruin blauwtje

Natuurmonumenten heeft vanwege de Rode Lijst status bijzondere aandacht voor het voorkomen van het Bruin blauwtje op de bloemdijken. Tineke de Groot (1998) en Marga de Punder (2002-2006) konden tijdens hun onderzoek weinig Bruin blauwtjes vinden, hoewel in 2006 wel een lichte toename werd vastgesteld. Na het ontbreken van waarnemingen in 2002 en 2003, werd het Bruin blauwtje door Marga in 2004 weer ontdekt op enkele dijken. In 2005 en 2006 volgen er meer dijken waar het Bruin blauwtje wordt gezien en lijkt het Bruin blauwtje weer terug te zijn op de bloemdijken. In de periode (1993-2002) dat veldwerk werd gedaan voor de Zeeuwse dagvlinderatlas werd het Bruin blauwtje opvallend weinig gezien in de Zak van Zuid-Beveland. Mede gezien de resultaten van Tineke de Groot en Marga de Punder lijkt de atlasperiode een mindere periode voor het Bruin blauwtje te zijn geweest.

In 1977 trof Groenendijk overigens wel regelmatig Bruin blauwtjes aan op zijn trajecten. Anno 2016 lijkt het Bruin blauwtje weer redelijk gevestigd op de bloemdijken want het werd maar liefst op 31 van de 65 dijken aangetroffen. Opmerkelijk daarbij was dat de vlinders meestal zeer plaatselijk, vrijwel uitsluitend op de op- en afritten naar het land te vinden waren. De op- en afritten van de taluds zijn vaak steiler en kaler dan de dijktaflopen en er vindt bovendien verstoring van de bodem plaats. Door verstoring van de bodem kunnen ooievaarsbekken (voedselplant voor de rups) zich beter vestigen. Meestal zijn de op- en afritten de bloemrijkste plekken van de dijk.

De mooiste bloemdijken

De Valdijk bij Nisse en de Ruigendijk bij Driewegen waren de beste bloemdijken voor vlinders in 2016. Op deze dijken werden 592 en 464 dagvlinders geteld. Op de Ruigendijk komt bovendien ook nog een vaste populatie Sint-jansvlinders voor. De Sint-jansvlinder werd overigens op nog 4 andere dijken waargenomen. Erg goede dijken waren verder de Nieuwlandsedijk (met veel Bruin blauwtje) en de Oudekamerse dijk, twee dijken dicht bij de Schaapskooi van Nisse. De Vlaandertsedijk bij Heinkenszand is plaatselijk zeer bloemrijk met van alle dijken de grootste populatie van het Icarusblauwtje. Verder is de Zuidvlietpolderdijk bij Wolphaartsdijk een mooie bloemdijk met o.a. planten als Wilde kruisdistel en Kattendoorn. De Quistkostsedijk ten westen van Kwadendamme is behalve het moeilijkst uit te spreken ook de steilste van alle dijken; het talud is zo steil dat je er niet op kunt lopen. Er groeit wel opvallend veel Wilde marjolein.

Parallel ten zuiden van de Quiskostsedijk ligt de Zuiddijk, de bloemdijk met de meeste zoomsoorten. Zowel het Landkaartje als de Gehakkelde aurelia werd hierop aangetroffen.

Door de uitgebreide inventarisatie van de bloemdijken hebben we (we gingen vaak met 'n tweeën) de Zak van Zuid-Beveland goed leren kennen. We hadden er, wat betreft omgeving, regelmatig het gevoel

De Valdijk ten westen van het Heggengebied bij Nisse was de meest vlinderrijke dijk

alsof we op vakantie in Frankrijk waren. Het is een prachtig, rustig en afwisselend landschap en zeer geschikt om te wandelen of te fietsen en te genieten van de natuur. De Zak van Zuid-Beveland met zijn vele binnendijken is terecht een beschermd Nationaal Landschap.

Bruin blauwtje

Foto: Henny Waanders

Verslag excursie Schouwen

Peter Geene

Op 29 mei was er een excursie in de Kop van Schouwen o.l.v. boswachter Alex de Visser, die vergezeld was van een stagiair. De excursie vond plaats op een doordeweekse dag, dat was niet voor iedereen handig, dus de belangstelling was beperkt.

Het gaat hier echt om de voorjaarssoorten. Later in het seizoen komen nog diverse andere soorten hier uit het water!! Een rijke omgeving. De lijst zou makkelijk kunnen groeien tot zo'n 20-22 soorten, waarvan de Geelvlakheidlibel een invasiesoort is die al enige jaren niet is gezien. Misschien dat er ondanks de vertraging in april, dit vroege voorjaar een nieuwe influx kan komen.

Boomkikker

Foto: Peter Geene

Soortenlijst libellen:

1. Boompjesput e.o.:

- Grote keizerlibel: langs het pad 2 ex (man + vrouw) + 1 mn boven de Boompjesput
- Zwervende heidelibel: 5 man boven 'orchidee-vallei'+ Boompjesput
- Bloedrode heidelibel: 1 man
- Oeverlibel: 3 vrouw + 2 man boven 'orchidee-vallei'+ Boompjesput
- Watersnuffel: 3-5 ex aan oever valleitje
- Bruine winterjuffer: 1 vrouw aan oever valleitje
- Lantaarntje: 2 man

2. Verklikkerduinen:

- Azuurwaterjuffer: 10-15 ex met eiafzet en copula
- Gaffelwaterjuffer: 1 juveniele man
- Tengere grasjuffer: 10 man + 3 vrouw op 2 plasjes
- Lantaarntje: 3-5 ex op 1 plasje
- Bloedrode heidelibel: 1 man
- Zwervende heidelibel: 2-4 man
- Viervlek: 3 ex waarvan 2 vrouw eiafzettend
- Oeverlibel: 3-4 ex waarvan 1 juveniel langs het pad
- Grote keizerlibel: 2 man op 2 plasjes

Kop van Schouwen, eerste bewijs voortplanting Gaffelwaterjuffer

Foto: Peter Geene

Kop van Schouwen, poel

Foto: Peter Geene

Nieuwe soort voor dit gebied was de Bruine winterjuffer. Deze soort heeft zich de laatste 10 jaar enorm uitgebreid langs de hele Nederlandse kustlijn. Interessant om nader te onderzoeken is hoe groot de populatie is en hoe ver verspreid over de hele Kop van Schouwen.

Een andere leuke soort is de Tengere grasjuffer, en bijzonder was de waarneming van minstens 1 juveniele Gaffelwaterjuffer. Dit is zeer waarschijnlijk het

eerste bewijs dat deze soort zich nu ook boven de Oosterschelde voortplant. Na de start in Cadzand en de aansluitende verovering van Zeeuws-Vlaanderen, stak deze soort de Westerschelde over in 2012 (Dishoek). En nu veroverd zij dus ook Schouwen.

Voor de komende jaren lijkt het ook interessant om eens te bezien of en hoeveel concurrentie er is tussen de Azuurwaterjuffer en de Watersnuffel. De indruk bestaat dat de eerste de laatste verdringt in de duinen van Walcheren (Dishoek en Manteling). Dat zou met elkaar vergeleken kunnen worden.

De Bloedrode heidelibel is een wijdverspreide soort in Zeeland, maar de Zwervende is redelijk nieuw, die zich wel sterk en overal verspreidt. We kunnen verwachten dat er van de familie der heidelibellen nog zeker wel 3 andere soorten meer voor kunnen komen.

Spannend is het om de komende jaren te zien of de Vroege glazenmaker en de Glassnijder zich in dit gebied komen vestigen: beide echte vroege voorjaarssoorten, die zowel in de Voornse duinen als die van Walcheren zijn aangetroffen.

Als laatste en zeer zeldzame soorten kunnen mogelijk gezien worden de Zuidelijke glazenmaker en de Zuidelijke keizerlibel, beide gezien op Walcheren.

Met dank aan de boswachter en voor herhaling vatbaar nog dit seizoen, graag!

Welkom Teunisbloempijlstaart

Door Nathalie De Somer

De Steltkluut - Oost Zeeuws-Vlaanderen

Pijlstaarten doen bij menig natuurliefhebber het hart opspringen: grote krachtige kleurrijke nachtvlinders, die te vinden zijn voor wie ze op het radarscherm en wat vindersgeluk heeft.

In België en Nederland komen slechts 18 van de wereldwijd 1050 soorten voor.

Zo overkwam het mij bij een mooie avondwandeling langs de Zeedijk in Terneuzen. Achter de dijk ligt de industrie maar de fascinerende kuststrook is er nog vrij toegankelijk voor fietsers en wandelaars. Slechts een half jaar geleden richtte ik het verzoek tot een werknemer van het Waterschap om toch vooral niet op het talud en de vloedlijn te maaien. Nu dat de slik- en schorgebieden langs de Westerschelde sinds de verdieping nog verder onder druk staan, betekent deze strook steeds meer voor onze fauna en flora die zich op dit gebiedje kunnen handhaven. Misschien heeft dit wel bijgedragen tot de aanwezigheid van deze rups.

Op deze kuststrook en vloedlijn staan vaak bijzondere groepjes planten die zilte milieus kunnen hebben. Ook een gezonde groep Wilgenroosje bloeit er deze droge lentemaanden van 2017.

Teunisbloempijlstaartrups

Foto: Nathalie De Somer

Teunisbloempijlstaart

Foto: Marlie Huskens

Bij het observeren van de Wilgenroosjes viel me een krachtige rups op. Sinds enkele maanden breng ik ook goed fotografeerbare insecten verder op naam. Mijn nachtvlinder gids heeft slechts enkele afbeeldingen van rupsen en hiermee kwam ik niet verder. Via het Forum van waarneming.nl werd deze gauw op naam gebracht door Rayan Majoor. Hoera een Teunisbloempijlstaart, de eerste waarneming voor Zeeland.

Verspreiding

De soort is bij onze zuiderburen al ruimer verspreid, en in het oosten van Nederland wordt deze ook waargenomen:

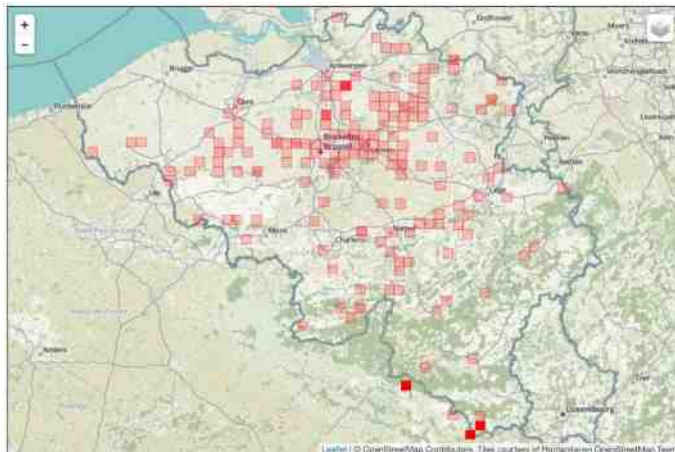
De Pijl

De familienaam pijlstaart is treffend gekozen, voor zowel de rups als de volwassen vlinder. De rupsen van pijlstaarten vertonen over het algemeen een pijlstaartje, een hoornachtig uitsteeksel op het uiteinde van het achterlijf. Bij de rups van de Teunisbloempijlstaart is deze gereduceerd en is op dezelfde plek nog een zwart omringde gele vlek te zien. De Teunisbloempijlstaart behoort tot de onderfamilie Macroglossinae, één van de 3 subfamilies en bij deze soorten is de staart op de rups vaak gereduceerd of zelfs ontbrekend.

Waardplanten

Teunisbloempijlstaart heeft als waardplanten de vele soorten Teunisbloem, Wilgenroosje, Basterdwederik en Grote kattenstaart. Dit zijn alle houtige en kruidachtige gewassen die in groep voorkomen. De pijlstaarten leggen de eieren afzonderlijk of in paren op de waardplant, dus processies van pijlstaarttrupsen hoeven we echt niet te verwachten. Voldoende voedsel dus voor die ene rups op een groepje Wilgenroosje, de rups voedt zich met de bladeren.

Veel van de pijlstaartvlinders zijn trekvlinders, leuk dat de eerste waarneming in Zeeland een rups is, en geen doortrekker. Wel is de samenwerking van beherende organisaties nodig om het vele maaien in onze regio in te tomen wanneer de klimaatextremen onze soorten onder druk zetten...in dit tijdperk is deze waarneming een welkome sprankel voor velen. Dat dat was te merken aan de vele reacties.

Verspreiding België

Bron: waarnemingen.be, alle historische waarnemingen tot midden 2017.

Eerste waarneming 1993, 194 waarnemingen in 167 atlasblokken.

Verspreiding Nederland

Bron waarneming.NL, alle historische waarnemingen tot midden 2017.

Eerste waarneming in 2000, alle 126 exemplaren in 54 atlasblokken.

Mijn vroege voorjaar 2017

Tekst en foto's: Peter Geene

Het wisselt natuurlijk per jaar, maar het lijkt alsof mijn voorjaar steeds vroeger begint... Dat betekent voor mij in ieder geval dat ik steeds eerder dan vroeger in het voorjaar op zoek ga. Vroeger ging ik pas libellen zoeken vanaf mei, dan vliegen ze in ieder geval. Nu de Bruine winterjuffer zo algemeen is geworden, ben ik al in januari gaan zoeken op zonnige dagen; dus midden in onze 'strengere' winter. Wie had dat vroeger ooit gedacht? Ik vond ze overigens niet, de eerste pas op 16 maart. Gelukkig is de populatie in mijn 'achtertuin' (Oranjezon) al jaren lang stabiel en zwermen ze uit tot in onze dorpstuinten (Oostkapelle). Voor de Noordse winterjuffer moet ik buiten Zeeland zijn

Mengtandem Noordse en Bruine winterjuffer

Super-natuurmomenten!

Op 30 maart liep ik door het Oranjebos naar de Princevijver(s), die recentelijk zijn uitgediept en de noordelijke vijver is geheel geschoond van oude omgevallen bomen en bij het uitgraven voorzien van een prachtige langzaam glooiende oever. Het resultaat is fraai geworden en zeer ten gunste van libellen: waar voorheen, vroeger dus, verzuurd water tussen verrotte boomstammen stil stond (wel mooi aanzicht als een soort 'oerbos' overigens), groeit nu een weelderige water- en oevervegetatie en wemelt het ook van de Groene kikkers. De soorten hier: Lantaarntje, Vuurjuffer en Azuurwaterjuffer, Houtpantserjuffer, Smaragdlibel, Platbuik, Viervlek, Oeverlibel en Keizerlibel, Paardenbijter, Blauwe glazenmaker en meerdere heidelibellen. Maar mijn vroege super-voorjaarsmoment dit jaar was met de Houtpantserjuffers: het vorig seizoen had ik massa's Houtpantserjuffers eitjes zien afzetten in de zachte bast van de Wilg, maar ook die van de Meidoorn en Esdoorn langs de kant. Nu fotografeerde ik die rijtjes met eitjes, die als bultjes zichtbaar zijn. En nu was ik benieuwd of ik kon zien wanneer die uitkwamen. De (pro)larfjes moeten zich

Bleeksporig viooltje

(Woldlake- & Kuinderbos), dus daar mag ik niet over schrijven van de redactie dit keer, ik vermeld alleen dat ik een mengtandem zag van Noordse en Bruine op 1 april (geene grap: zie foto, een mengtandem is een tandem tussen twee verschillende soorten). Doordat ik dus veel eerder dan vroeger dit voorjaar op zoek ging, zag ik ook veel meer dan voorheen: op 23 maart al mijn 1e Kleine parelmoervlinder in het duin (Kaalkopplas) en de vroege Grijze zandbijen in Clinge een dag daarop. Ik kijk inmiddels ook wat breder en algemener rond dan vroeger, toen ik 'beperkt' bleef tot libellen-kijken. In Oranjezon zag ik tussen de Bastardzandloopkevers ook enkele Wolzwevers vliegen, die steeds met het achterlijf naar een gaatje in de grond doken: ze dropten daar eitjes. Maar, na een minuut of zo kwam er ineens een soort 'dekseltje' omhoog: het bleek de larve van een Bastardzandloopkever. Die is zo'n 3-4 cm lang maar de kop is plat en kan haaks worden gehouden, zodat het gaatje in het zand wordt afgesloten. De larven van de Wolzwever parasiteren op deze larven. Interessant om te zien.

Kleine parelmoervlinder

dan laten vallen in het water, dat naar verwachting van de liefhebbende ouders - die vorig jaar zijn overleden - daar nog aanwezig moet zijn. Welnu, het water was er nog inderdaad en terwijl ik de lege gaatjes fotografeer waaruit al menig larfje is gekropen, zie ik er nog 1 te voorschijn komen! Een super natuurmoment!

Ondertussen zie ik om me heen vele tientallen viooltjes rond de vijvers. Het bleken Bleeksporige viooltjes. Geen stinzeplant, zoals na invoering op Waarneming.nl bleek, want het commentaar corrigeerde mijn opmerking in 'wild of verwilderd'.

Houtpantserjuffers eierpikkend Foto: Henny Waanders

Eitjes houtpantserjuffer oranjebos

Begin juni fotografeerde ik voor het eerst het uitsluipen van de Tweevlek-libel, *Epitheca bimaculata*, maar dat was in Noord-Frankrijk en valt buiten de Zeeuwse scoop; overigens net als de Prachtlibel, *Macromia splendens*, die ik eveneens in Frankrijk, zag en fotografeerde na 3 jaar zoeken!! Super-momenten. Maar goed, het Zeeuwse heeft voldoende te bieden, zeker in het vroege voorjaar, dat steeds vroeger dan voorheen intreedt.

Prolarfje Houtpantserjuffer

(Een prolarve is een klein wormachtig diertje dat nog omgeven is door de eihuid. Een prolarve verplaatst zich met spartelende bewegingen naar de plek waar de larve moet opgroeien: bijvoorbeeld van de plant waarin het eitje is afgezet naar het open water).

Larve Houtpantserjuffer

Hoe herken je ... heidelibellen?

Tekst en foto's: Henny Waanders

In het vorige artikel van "Hoe herken je ...?" zijn de verschillen tussen de pantserjuffers besproken. Halverwege de zomer komt er in Zeeland een groep (echte) libellen opzetten waarbij de verschillen iets moeilijker te zien zijn, de heidelibellen.

Bloedrode heidelibelman

De naam heidelibbel doet vermoeden dat deze groep vooral op de heide voorkomt. Niets is echter minder waar. Heidelibellen zijn ongeveer even groot als de grotere juffers, maar hun achterlijf is veel dikker waardoor zij een vorser, meer gedrongen indruk maken.

Als echte libel zijn ze echter veel kleiner dan de meeste andere echte libellen.

De meest voorkomende heidelibellen in Zeeland zijn de Bruinrode, de Bloedrode en de Steenrode heidelibellen.

Daarnaast komen, in veel mindere aantallen, de Zwarte heidelibbel, Geelvlekheidelibbel, de Zwervende heidelibbel en sinds kort de Bandheidelibbel, voor.

Van alle soorten heidelibellen, uitgezonderd de Zwarte heidelibbel, hebben de uitgekleurde mannetjes een rood achterlijf.

We gaan wat dieper in op de eerste drie soorten omdat we die het meest zullen aantreffen.

Van de Bloedrode, de Bruinrode en de Steenrode heidelibbel hebben bij zowel de mannetjes als de vrouwtjes, alleen de Bloedrode geheel zwarte poten, de anderen hebben gele lengtestrepen op hun zwarte poten.

Het verschil tussen de Bruinrode en de Steenrode heidelibbel is wat moeilijker te zien. Hiervoor moet je ze recht in de ogen kijken.

Bloedrode heidelibbel man

Steenrode heidelibbel man

De Bruinrode heidelibellen hebben een zwarte, horizontale streep boven hun voorhoofd. De Steenrode hebben die ook, maar ook nog aan beide kanten een verticale streep naar onder, zodat dit geheel op een omgekeerde **U** lijkt.

Bij de vrouwtjes is er nog een verschil te zien, de legschede aan het uiteinde van het achterlijf is bij de Steenrode heidelibbel scherper, en meer naar onder gericht dan bij de Bruinrode heidelibbel.

Bruinrode heidelibbel kop

Steenrode heidelibbel kop

Steenrode heidelibel legschede

Bruinrode heidelibel legschede

Veel eenvoudiger is de Geelvlekheidelibel van de andere heidelibellen te onderscheiden. Nu zijn er meer heidelibellen die een gele vlek aan de vleugelbasis hebben, maar geen enkele soort heeft zoveel (oranje)geel aan de vleugelbasis als de Geelvlek heidelibel.

Het meest lijkt de Geelvlekheidelibel nog op de Zwervende heidelibel, maar bij deze soort is de onderzijde van de ogen grijsblauw. Ook heeft deze soort rode vleugeladeren.

Beide soorten zijn zwervers en komen in wisselende aantalen voor.

De Zwervende is niet alleen zwerver, maar plant zich inmiddels jaarlijks voort, de Geelvlek doet dat soms ook na invasiejaren.

Geelvlekheidelibel man

Geelvlekheidelibel vrouw

Ik heb een paar keer het woord "uitgekleurd" gebruikt. Libellen krijgen over het algemeen hun uiteindelijke kleur pas na een paar uur tot twee weken. Jonge mannetjes hebben tot die tijd dan vaak de kleur van de vrouwtjes. In het in 2007 uitgegeven boek "Libellen in Zeeland" wordt daar op bladzijde 21 dieper op ingegaan.

Zwarte heidelibbel man

Zwarte heidelibbel vrouw

Dan hebben we nog de Zwarte heidelibbel. Dit is eigenlijk de enige heidelibbel die bijna uitsluitend op de heide te vinden is, maar toch heb ik een paar jaar terug een keer zeven exemplaren op de Hollandsche hoeve bij Goes gezien.

De uitgekleurde mannetjes van de Zwarte heidelibbel zijn wel heel eenvoudig te herkennen, geheel zwart dus. Dit is tevens de kleinste echte libel in Nederland.

De vrouwtjes zijn moeilijk met andere soorten te verwisselen. Op het borststuk bevindt zich een brede, zwarte band met daarin enkele gele vlekjes. Deze hebben de mannetjes ook, maar is dit minder goed te zien.

Sinds vorig jaar hebben we er nog een heidelibbel bij, de Bandheidelibbel.

Zwervende heidelibbel man

Bandheidelibbel man

Deze soort is wel heel eenvoudig te herkennen. Zowel de mannen als de vrouwtjes hebben een brede, bruine band over zowel de voor- als de achtervleugels. En de uitgekleurde mannetjes hebben bij deze soort ook weer een rood achterlijf.

Met bovenstaande omschrijvingen moet het toch wel gaan lukken om de heidelibellen op naam te brengen. Succes in het veld!

Bron: Libellen in Zeeland
Veldgids Libellen KNNV

Nachtvlinders in de Veerse Poort

Tobi Koppejan

Ik ben al een jaartje of zeven actief in de nachtvlinders, voornamelijk met het vangen en het determineren daarvan. Diegene die mij een beetje kennen weten dat ik reeds dertig jaar een redelijk fanatieke vogelaar ben maar door tijdgebrek, werk en gezin is mijn interesse ietsje opgeschoven richting vlinders, libellen en nachtvlinders.

Waarom dan die nachtvlinders zou je zeggen. De reden daarvan zit 'm voornamelijk in het feit dat na al die jaren meer of minder fanatiek vogels kijken in NL en ZLD de koek toch een beetje op begint te raken. De meeste normale, schaarse en vaak ook zeldzame soorten heb ik wel gezien. Omdat nachtvlinders een veel groter aantal behelst (ca. 2000 soorten in NL, ca. 1100 in ZLD) heb je dus veel en vaak nieuwe soorten! Komt nog bij dat je het lekker makkelijk in je eigen achtertuin kan doen, je hoeft er dus niet voor weg, vind de vrouw trouwens ook wel leuk....

Even voor de vergelijking, in tien jaar tijd met moeite net boven de honderd soorten vogels in de tuin, in slechts vijf jaar 425 soorten nachtvlinders gevangen....

Ik heb in m'n tuin in de wijk Veerse Poort van circa 100 m² gekozen voor een opstelling die je niet vaak hoort bij andere nachtvlindersaars, er staat aan de achterzijde een tuinhuisje en vanwege de kwetsbaarheid van de HP-lamp heb ik mijn zelfgemaakte val half

Tuinhuisje van Tobi

Foto: Tobi Koppejan

binnen gezet. Boven de val een wit laken, tuinhuisdeurtje open....en vangen maar.

De truc in m'n achtertuin is niet zozeer dat de nachtvlinders in de val vliegen maar juist in het tuinhuisje gaan slapen in de meest gekke hoekjes en gaatjes. 's Ochtends voordat ik ga werken doe ik de deur dicht voor de merels want die eten anders alles op. Als ik dan 's avonds in het huisje ga kijken vliegen er soms wel 80 tot 125 verschillende nachtvlinders rond, een bizar gezicht. Na het determineren van de vlinders zet ik de deur open en vliegen ze weg, een aantal uren later gaat dan de lamp weer aan voor de volgende vangsessie.

Verreweg de meeste soorten heb ik ook gefotografeerd want ik wil natuurlijk de mogelijkheid hebben om ze later nog eens rustig te bekijken. Dit levert vooral bij sterk verwante soorten een direct voordeel op want je kan ze prima vergelijken op de computer. Waarneming.nl maakt in de lijstjes geen onderscheid tussen macro's en micro's, vandaar dat ik het aantal gevangen macro's en micro's schat op ongeveer 40/60.

Echt bijzondere soorten voor de regio zijn een Vaal kokerbeertje en (allen micro's) de eerste Stalkruidmineermot voor Zeeland, de eerste & derde Heemstzaadmot voor Zeeland, drie Zwerfsnuitmotten, een Perenvouwmot en een Zwartvlekgranietmot.

Porseleinvlinder

Foto: Tobi Koppejan

Een paar Dagpauwogen in de poëzie

Niek Oele

Iedereen die niets met gedichten heeft, moet nu dit stukje maar overslaan. Want ik ga jullie nu toch wat poëzie voorschotelen. En dan gaat het ook nog eens over een heel gewone vlinder, de Dagpauwoog.

Ben je er nog? Oké, daar gaan we dan.

Eerst een anekdote uit mijn periode dat ik docent Nederlands was.

Het moet eind jaren tachtig, begin jaren negentig zijn geweest dat ik een vijfde klas van het VWO wilde bezig

houden met een aantal lessen poëzie. Het lesboek dat we gebruikten heette: 'Functioneel Nederlands'. En dat was de spijker op zijn kop: de lesstof ging over kritisch lezen, samenvattingen maken, leren discussiëren en meer van dat nuttige spul. Je zult begrijpen dat er in dat lesboek niet zo veel plaats was ingeruimd voor gedichten. De leerlingen van de desbetreffende klas hadden dan ook nog eens vooral praktische vakken in hun pakket, zoals economie en management en organisatie. Al met al had ik me een betere beginsituatie kunnen voorstellen.

Maar ik begon dapper aan mijn lessenserie en om de zaak een beetje vlot te trekken vroeg ik aan een van de leerlingen (een jongen die toen al met een zwart lederen aktetas naar school kwam, waarmee

hij rustig over het schoolplein wandelde): "En Ferdinand, lees je wel eens gedichten?"

"Nee, meneer," antwoordde hij, "daar kun je geen centen mee verdienen."

Op dit punt had hij gelijk. Dichters zul je niet in de Quote-500 vinden. Ook Ida Gerhardt (1905 - 1997) zal zeker niet in die lijst hebben gestaan. Wel kreeg ze voor haar dichtwerk tal van prijzen, waaronder in 1979 de P.C. Hooftprijs voor haar gehele oeuvre. Maar daar word je niet echt rijk van. Ze heeft prachtige gedichten geschreven en misschien vinden we nu haar taal wel een beetje plechtig. Maar toch...

in deze *Prikkebeen* misstaat het onderstaande gedicht, waarin de Dagpauwoog een rol speelt, dan ook niet.

Ik citeer het in zijn geheel:

Het verstoorde wereldbeeld [1]

Hoe kàn dat: dagpauwogen in de hof van Breeklenkamp naast ons? – Niet te geloven.

Hun wiekenpracht gaat het verstand te boven: vier zonnen op een veld van sterrestof.

Hij had dit jaar brandnetels in het gras, de oude boer, wat achterop met werk, daar er een erfenis met ruzie was: pauwogen fladderen van perk tot perk.

Hij cijfert achter de gordijnen uren terwijl ze nectar uit zijn tuintje puren.

Zondags zit hij – zijn zaak is vóór geweest – stil op de bank voor huis, verkalkt en blauw; dan zitten er pauwogen op zijn mouw, wier tekenen hij bevreemd en bevend leest.

Ik wil een paar opmerkingen maken bij dit gedicht.

De dichteres ziet de prachtige vlinders in de tuin van de buurman, boer Breeklenkamp. Dat Gerhardt oog heeft voor en geniet van de natuur blijkt uit het feit hoe ze de oogvlekken van de vlinder beschrijft: 'vier zonnen op een veld van sterrestof.' En wij vlinderaars weten dat de waardplant van de Dagpauwoog de Grote brandnetel is. Heeft de dichteres dat misschien ook geweten? De boer ziet de vlinders niet, hij is te druk bezig met geld, met de erfenis waar ruzie om is. Hij had ook geen tijd om die brandnetels, die hij ongetwijfeld als onkruid bestempelt, op te ruimen. Maar als hij dan 's zondags op zijn bankje zit en de vlinders komen op zijn mouw zitten, dan wordt zijn wereldbeeld, dat bepaald werd door geld en erfenis, verstoord. En dat kan verontrustend zijn. Nog in een ander gedicht van Ida Gerhardt komt deze vlinder voor, nl. in het gedicht *Psyche* (even googelen op *Gerhardt* en *Psyche* en je vindt het) en ook daar uit ze haar bewondering voor deze prachtige vlinder.

Met enig zoekwerk op internet ontdek je dat ook andere dichters wel over de Dagpauwogen hebben geschreven. Ik zal slechts één voorbeeld geven. Het is een gedicht van Pierre Kemp (1886 - 1967) en ik zal alleen maar de eerste en de laatste strofe citeren, want het is werkelijk een vreselijke smartlap. Kemp schreef zijn gedichten nogal eens als hij, gezeten in de trein, van Maastricht naar de kolenmijn reisde, waar hij werkte:

Dagpauwoog

Foto: Niek Oele

Rouw om een gestorven dagpauwoog

Ik vond je met een gekneusde wiek, het bovenoog rechts geschroeid aan de rand.

Ik meende je niet zo ernstig ziek en zette je met mijn tederste hand op een uitgelezen helianth.

(...blablabla...)

Nu ben je dood. In één van mijn dromen zag ik de gloed van je vleugels nog weer en je ogen vergroot. Tussen bloemen en bomen zullen nog duizenden vlinders komen, maar die ben jij niet meer!

Dat komt er nou van als je in de trein gedichten zit te schrijven.

In augustus 2010 maakte ik mijn eerste vlinderfoto en dat was een foto van een Dagpauwoog. Ik dacht toen nog dat het een bijzondere soort was. Inmiddels weet ik wel beter; mijn vlindergids zegt: 'Algemeen. Kan in goede jaren met hoge aantallen aanwezig zijn. Overal thans niet bedreigd.' Maar ik blijf ze mooi vinden en ik blijf er foto's van maken. En elke keer als ik er een zie, moet ik aan dit gedicht van Ida Gerhardt denken.

Bronnen:

Ida Gerhardt, Verzamelde gedichten. Amsterdam, Atheneum - Polak en Van Gennep, 1989.

Irma Wynhoff e.a., De nieuwe veldgids dagvlinders. Zeist, Stichting uitgeverij KNNV, 2010.

Wim Zaal, Een leeuw is eigenlijk iemand. Nederlandstalige dierenpoëzie. Amsterdam, J.M. Meulenhoff bv, 2006

Psyche (oorspronkelijke betekenis 'adem'), het Griekse woord voor 'ziel, levensbeginsel', vaak uitgebeeld als een vlinder.

Op spiritueel niveau is de vlinder het symbool van de onsterfelijke ziel en voor de kortstondigheid van het leven. De vlinder staat ook symbool voor de drie stadia die de menselijke ziel doorloopt: leven, dood en wederopstanding.

[1] Dit gedicht verscheen voor het eerst in de bundel *De zomen van het licht* (1983)

Indien onbestelbaar:

Donkerstraat 42
4463 VW Goes

Activiteitenprogramma

16 september: excursie naar 'Zoomland', Brabantse Wal o.l.v. de KNNV-gids Gerrit Groeneweg. Plaats: MEC-centrum/Stayokay, kruising Boslustweg/Balse Dreef; afslag Bergen op Zoom Zuid. Tijd: start vanaf daar om 11.00 uur tot ong. 15.00 uur. Vertrek vanaf Middelburg: 10 uur daarna vertrek vanaf Goes, afslag 's Gravenpolder: 10.30 uur.

De Brabantse Wal is rijk aan allerlei vennen, zowel op het hoger gelegen zand als ook in de lager gelegen drassige gebieden richting het Markiezaatmeer. Onze gids is gespecialiseerd in insecten algemeen en Libellen & Vlinders in het bijzonder. De KNNV-afd west Brabant heeft om samenwerking gevraagd met onze werkgroep voor het grensgebied Zoomland met Zeeland, en we gaan graag de uitdaging aan.

Aanmelden: 06.22871666 Peter Geene of
famgeene@zeelandnet.nl

27 september: werkgroepbijeenkomst met o.a. vakantiekiekjes van Alco en Angélique. De avond begint om 19:45 uur met een korte vergadering. Locatie: Kaasboerderij Schellach, Prooijenseweg 26, 4332 RD Middelburg

T/m 29 oktober: Tentoonstelling Goedaert in het Zeeuws Museum te Middelburg, Abdij 3-4, 4331 BK Middelburg.

15 november: werkgroepbijeenkomst om 19.45 uur. Locatie: Hollandse Hoeve, Mec de Bevelanden, Kattendijksedijk 23, Goes. Mysteriequiz door Henny Waanders. Tobi vertelt over het project Microvlinders.

